

CZU 342.737:343.1

**RESPECTAREA INVIOLABILITĂȚII DOMICILIULUI
ÎN CONTEXTUL EXECUTĂRII ORDONANȚEI DE ADUCERE
SILITĂ**

Sofia PILAT,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
Catedra „Procedură penală, criminalistică și securitate informațională”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova
ORCID: 0000-0002-1517-8886*

Rezumat

Principiile constituie idei călăuzitoare care stau la baza tuturor ramurilor de drept și asigură echilibrul dintre respectarea drepturilor și îndeplinirea obligațiilor. Unul dintre principiile de bază care își regăsește reflectare în Convenția Europeană a Drepturilor Omului este inviolabilitatea domiciliului.

Inviolabilitatea domiciliului este un drept fundamental care asigură sentimentul de siguranță și binele personal al oricărei persoane. Încălcarea acestui drept fundamental nu este posibilă, decât în condițiile în care obligațiile pozitive ale statului prevalează asupra intereselor personale ale persoanei și numai în temeiul unui mandat judiciar.

Prin urmare, protecția domiciliului persoanei se extinde dincolo de încălcările propriu-zise din partea autorităților. Astfel, statele poartă răspundere pentru încălcările arbitrare și nejustificate ale acestui drept.

Principiul inviolabilității, în esența sa, în primul rând vizează caracterul secret al vieții din interiorul domiciliului. Locuința constituie spațiul unde libertatea persoanei se manifestă în toată plenitudinea sa, astfel încât orice act care scoate la lumină ceea ce se petrece în spatele ușilor sau orice acțiune prin care aspecte aflate în interiorul acesteia ajung la cunoștința publicului, constituie o violare vădită a principiului specificat la art. 8 al Convenției Europene a Drepturilor Omului.

Cuvinte-cheie: *principii, inviolabilitatea domiciliului, viață privată, aducere silită, ordonanță, mandat judiciar, violare, constrângere, proces penal, organe de poliție.*

Summary

The principles constitute guiding ideas that are the basis of all branches

of law and ensure the balance between the observance of rights and the fulfillment of obligations. One of the basic principles reflected in the European Convention on Human Rights is the inviolability of the domicile.

The inviolability of the home is a fundamental right that ensures the feeling of safety and the personal well-being of any person. Violation of this fundamental right is not possible, except in the conditions where the positive obligations of the state prevail over the personal interests of the person and only on the basis of a judicial mandate.

Therefore, the protection of the individual's domicile extends beyond the actual violations by the authorities. Thus, states bear responsibility for arbitrary and unjustified violations of this right.

The principle of inviolability, in its essence, first of all, aims at the secret character of life inside the home. The home is the space where the person's freedom is manifested in all its fullness, so that any act that brings to light what happens behind the doors or any action, through which aspects inside it reach the public's knowledge, constitutes a clear violation of the specified principle to art. 8 of the European Convention on Human Rights.

Keywords: *principles, inviolability of domicile, private life, forced bringing, ordinance, judicial mandate, rape, coercion, criminal process, police bodies.*

Introducere. Cerința inviolabilității domiciliului este unul dintre principiile universal recunoscute ale dreptului internațional. Limitele intervenției statului în dreptul oricărei persoane la inviolabilitatea domiciliului sunt determinate de conținutul termenului „domiciliu” din legislația națională, precum și de interpretarea acestui termen de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului [11, p. 160].

Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului, prin prevederile art. 8, recunoaște dreptul persoanei de a-i fi respectat domiciliul. Nu se admite ingerința autorităților publice în exercitarea dreptului inviolabilității domiciliului. Ca și excepție, acest amestec este admis când este prevăzut de lege și dacă constituie o măsură care, într-o societate democratică, este necesară pentru securitatea națională, securitatea publică, bunăstarea economică a țării, apărarea și prevenirea infracțiunilor, protejarea sănătății sau a moralei sau pentru protejarea drepturilor și libertăților altora [12, p. 240].

Așadar, inviolabilitatea domiciliului constituie un principiu vast prin care se asigură respectarea altui principiu important, precum inviolabilitatea vieții private.

În conformitatea cu prevederile art. 29 din Constituția Republicii

Moldova „Domiciliul și reședința sunt inviolabile. Nimeni nu poate pătrunde sau rămâne în domiciliul sau în reședința unei persoane fără consimțământul acesteia” [6].

În scopul protejării cetățenilor împotriva pătrunderilor ilegale în domiciliu, art. 179 Cod penal prevede răspundere penală pentru violarea de domiciliu.

Însă, în diferite situații, există circumstanțe care obligă organele de drept să întreprindă anumite acțiuni care aduc atingeri la inviolabilitatea domiciliului. O astfel de excepție este reflectată în prevederile art. 29 alin. (2) din Constituția Republicii Moldova, și anume:

- pentru executarea unui mandat de arestare sau a unei hotărâri judecătorești;
- pentru înlăturarea unei primejdii care amenință viața, integritatea fizică sau bunurile unei persoane;
- pentru prevenirea răspândirii unei epidemii [6].

Pe lângă prevederile legii supreme, principiul inviolabilității domiciliului este reflectat și la art. 12 al CPP unde se menționează că: „Inviolabilitatea domiciliului este garantată de lege. În cursul procesului penal, nimeni nu este în drept să pătrundă în domiciliu contrar voinței persoanelor care locuiesc sau dețin sediu în ele, cu excepția cazurilor și modului prevăzute de prezentul cod” [8].

Prin termenul de inviolabilitate se subînțelege ceva ce nu poate fi violat, încălcat, atins, care se află în mod legal la adăpost de orice urmărire, de orice atingere, încălcare sau pedeapsă. Nimeni nu poate pătrunde sau rămâne în domiciliul sau reședința unei persoane fără consimțământul acesteia [9, p. 82].

Deci, inviolabilitatea este un termen general care descrie statutul juridic al oricărei persoane. Fiecărui cetățean îi este recunoscut dreptul la inviolabilitatea personală, a vieții private și a domiciliului, fapt ce presupune că nimănui nu îi este oferit dreptul de imixtiune în viața privată a persoanei, de a colecta informații despre aceasta fără înștiințarea ei, de a pătrunde în locuință fără consimțământul proprietarului și de a o priva de unele libertăți garantate de lege.

Excepție constituie cazurile prevăzute de lege, unde interesele generale ale procesului penal și a societății per ansamblu cer realizarea unor acțiuni justificate de anumite circumstanțe în care pătrunderea în domiciliul acesteia în limitele legii nu va constitui act de violare a domiciliului reglementat la art. 179 Codul penal al Republicii Moldova.

În scopul realizării obligațiilor pozitive ale statului și buna desfășurarea a procesului penal, legiuitorul în Titlul IV „Măsurile procesuale de constrângere”, prevede anumite măsuri de constrângere care sunt pasibi-

le de fi aplicate față de unii participanți la proces în scopul asigurării ordinii stabilite de prezentul cod privind urmărirea penală, judecarea cauzei și executarea sentinței.

Măsurile procesuale de constrângere sunt clasificate în: reținerea, măsuri preventive și alte măsuri procesuale de constrângere.

La categoria altor măsuri procesuale legiuitorul atribuie următoarele:

- obligarea de a se prezenta;
- aducerea silită;
- suspendarea provizorie din funcție;
- măsuri asiguratorii în vederea reparării prejudiciului cauzat de infracțiune;
- măsuri asiguratorii în vederea garantării executării pedepsei amenzii.

Prin Legea nr. 245 din 31.07.2023 și 246 din 31.07.2023 au fost introduse un șir de modificări a prevederilor Codului de procedură penală, precum și a altor legi naționale în scopul armonizării acestora la standardele CEDO.

Modificări esențiale au fost operate în conținutul art. 199 CPP care reglementează procedura de aducerea silită a persoanei.

Astfel, în baza Legii nr. 245 din 31.07.2023 pentru modificarea unor acte normative (modificarea Codului de procedură penală și a Codului contravențional), în conținutul art. 199 CPP s-a introdus un nou alineat, și anume alin. (8) cu următorul conținut: „În vederea executării ordonanței sau încheierii de aducere silită, organele de poliție pot pătrunde în orice locuință sau sediu în care potrivit datelor sau informațiilor, se află persoana asupra căreia s-a dispus aducerea silită, inclusiv în cazul în care i se creează impedimente în executarea de aducere silită” [10].

Așadar, reieșind din conținutul alineatului (8) introdus în art. 199 CPP, deducem faptul că organul de poliție este în drept de a pătrunde în orice locuință sau sediu a persoanei, în scopul executării ordonanței sau încheierii de aducere silită fără autorizarea respectivei măsuri procesuale de constrângere printr-un mandat judecătoresc, fapt indicat expres în conținutul art. 199 alin. (8) CPP: „...În vederea executării ordonanței sau încheierii de aducere silită...”.

Făcând trimitere la prevederile art. 6, alin. (25¹), mandatul judecătoresc constituie „Act judecătoresc oficial prin care se dispune sau se autorizează efectuarea acțiunilor de urmărire penală, măsurilor speciale de investigații, aplicarea măsurilor procesuale de constrângere sau efectuarea altor acțiuni procesuale și care conține dispoziția, temeiul acesteia și împuternicirile persoanei care acționează în temeiul acestui mandat” [8].

Așadar, prin intermediul mandatului judecătoresc se autorizează aplicarea măsurilor procesuale de constrângere, printre care și aducerea silită.

Dat fiind faptul că aducerea silită presupune și pătrunderea organelor de poliție în orice locuință (domiciliu) numai în baza ordonanței sau a încheierii și în absența unui mandat judecătoresc, apare riscul de încălcare de către organele respective a principiului inviolabilității domiciliului persoanei.

Drept exemplu, în susținerea opiniei exprimate supra, servesc prevederile art. 125 alin. (3) CPP unde se indică că: „Percheziția se efectuează în baza ordonanței motivate a organului de urmărire penală și numai cu autorizația judecătorului de instrucție” [8].

Percheziția ca procedeu probatoriu presupune și pătrunderea în încăpere, dar strict numai cu autorizația judecătorului de instrucție. Aducerea silită, la fel, presupune pătrunderea în orice locuință și poate fi realizată numai cu autorizația judecătorului de instrucție, întru evitarea unor posibile cazuri de încălcare a principiului inviolabilității domiciliului. Aceasta din urmă este asigurată de normele de procedură penală care garantează că perchezițiile, cercetările domiciliului, cercetarea la fața locului, ridicarea de obiecte și documente și alte acțiuni pot fi ordonate și efectuate în baza unui mandat judiciar. Datele administrate cu încălcarea normelor procesuale privind inviolabilitatea domiciliului nu pot fi utilizate în calitate de probe în cadrul procesului. Codul penal stabilește răspunderea penală pentru acțiuni de violare de domiciliu [9, p. 141].

Pe lângă cele menționate mai sus, o altă modalitate prin care ingerințele statului în exercitarea atribuțiilor legale nu vor constitui o încălcare a principiului prevăzut de art. 8 al Convenției Europene a Drepturilor Omului, ar fi situația în care persoana benevol își exprimă acordul ca organele de poliție să pătrundă în locuința sau sediul acesteia.

În acest context, se impun următoarele condiții:

Prima condiție impusă de art. 8 § 2 al Convenției Europene a Drepturilor Omului pentru justificarea unei ingerințe este ca aceasta să fie prevăzută de lege, respectiv să aibă o bază legală internă. Aceasta presupune ca norma să fie cunoscută în condiții rezonabile, a previzibilității și a accesibilității.

A doua condiție pentru ca ingerința să fie legitimă, este aceea ca acțiunea să vizeze unul dintre scopurile enumerate în § 2 art.8 al Convenției Europene a Drepturilor Omului.

A treia condiție ce trebuie îndeplinită pentru a se considera că intruziunea autorităților este licită, este aceea de a fi necesară într-o societate democratică și proporțională scopului urmărit [12, p. 241].

În cazul nerespectării acestora apare riscul de încălcare a principiului inviolabilității domiciliului și prin urmare a comiterii infracțiunii de violare de domiciliu, prevăzute la art. 179 CP al RM.

Din cele expuse deducem că inviolabilitatea domiciliului este un principiu al procesului penal și o cerință legală care se aplică tuturor autorităților și persoanelor, și care constă în faptul că, în cursul procesului penal, nimeni nu este în drept să pătrundă în domiciliu contrar voinței persoanelor care locuiesc sau dețin sediu în ele, de a-l cerceta și a-l supraveghea, de a instala în el aparate ce asigură supravegherea și înregistrarea audio și video, a celor de fotografiat și de filmat, sau de a efectua în el orice acțiuni de urmărire penală, fără o hotărâre judecătorească [11, p. 169].

De asemenea, un rol deosebit de important în asigurarea echilibrului între îndeplinirea obligațiilor pozitive ale statului și respectarea drepturilor legitime ale persoanei constă în aplicarea principiului proporționalității în cadrul procesului penal.

Scopul de bază al acestui principiu constă în constatarea faptului că drepturile unei persoane nu sunt absolute în raport cu interesul societății. Prin urmare, în art. 8, § 2 al Convenției Europene a Drepturilor Omului este indicat cert faptul că: „Nu este admis amestecul unei autorități publice în exercitarea acestui drept, decât în măsura în care acesta este prevăzut de lege și constituie, într-o societate democratică, o măsură necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protecția sănătății, a moralei, a drepturilor și a libertăților altora” [5].

Prin urmare, scopul principiului proporționalității constă în evitarea utilizării disproporționale obligațiilor pozitive a statului în raport cu drepturile fundamentale ale persoanei.

Așadar, este necesar să existe o proporționalitate între restricționarea exercitării unui drept și scopul legitim urmărit [1].

Una dintre cauzele examinate la CtEDO unde Curtea a făcut claritate în ceea ce privește inviolabilitatea domiciliului, precum și acele abuzuri care pot fi comise de către organele de poliție la exercitarea atribuțiilor sale, este cauza Guțu c. Moldovei. În această cauză, Curtea Europeană menționează că expresia „prevăzută de lege” nu presupune doar corespunderea cu legislația națională, dar, de asemenea, se referă la calitatea acelei legislații [2].

Curtea reiterează că legislația națională trebuie să indice cu o claritate rezonabilă scopul și modalitatea de exercitare a discreției relevante acordate autorităților publice, pentru a asigura persoanelor nivelul minim de protecție la care cetățenii au dreptul în virtutea principiului preeminenței dreptului într-o societate democratică.

În acest sens, opinăm că nu este suficient ca legislația națională să prevadă că organele de poliție sunt în drept să pătrundă în locuință în vederea executării ordonanței de aduce silită, dar și să prevadă scopul și modalitățile de exercitare, la fel și calitatea acestei norme comportă o importanță majoră în cauză.

De asemenea, pentru a determina proporționalitatea pătrunderii în locuință a organelor de poliție în vederea aducerii silite, cât și necesitatea într-o societate democratică, Curtea Europeană ia în considerare mai multe criterii: gravitatea faptei în raport cu care se realizează ancheta penală; circumstanțele în care s-a decis realizarea acțiunii, în special existența la acel moment a altor probe cu privire la existența infracțiunii [4].

În acest sens, CtEDO susține opinia că limitarea de drepturi trebuie să fie una proporțională faptei care este incriminată. De exemplu, în cazul reținerii, poate fi supusă reținerii persoana bănuită de săvârșirea unei infracțiuni pentru care legea penală prevede o pedeapsă cu închisoarea mai mare de un an. Și arestul ca măsură preventivă privativă de libertate se aplică față de persoana care este învinuită de săvârșirea unei infracțiuni pentru care legea penală prevede pedeapsa cu închisoarea mai mare de 3 ani. Totodată, reținerea se aplică față de persoana bănuită, iar arest preventiv în privința învinuitului. Astfel, deducem că în privința persoanei există anumite probe că ea a comis o infracțiune.

În cazul aducerii silite cu pătrunderea în locuință în scopul executării ordonanței sau încheierii de aducere silită nu este respectată proporționalitatea limitării unui drept și scopul legitim urmărit.

În comparație cu reținerea sau arestul preventiv care se dispune în privința bănuitului și în al doilea caz în privința învinuitului, aducere silită poate fi dispusă atât în privința învinuitului și inculpatului, cât și în privința părții vătămate, martorului, precum și față de alte persoane participante la proces.

Pentru a motiva celor menționate supra ne vom referi la cauza *Keegan c. Marii Britanii* [2], efectuarea unor acțiuni de urmărire penală în locuința persoanelor care nu au nicio legătură cu infracțiunea în vederea căreia se desfășoară procesul penal, nu satisface cerința de proporționalitate și scopul urmărit.

În acest context, actuala redacție a art. 199, alin. (8) al Codului de procedură penală conține un șir de expresii neclare și cu marja de interpretare largă, nefiind respectată în primul rând proporționalitatea acțiunii în coraport cu scopul urmărit.

Așadar, nu excludem faptul că în anumite situații este necesar să se pătrundă în locuința persoanei în scopul aducerii silite a acesteia, dar opinăm, că urmează a fi indicat expres în lege cine poate fi adus silit în con-

dițiile art. 199, alin. (8) CP. De asemenea, un criteriu destul de important în cazul dat reprezintă gravitatea faptei, precum și legalizarea ulterioară a acestei ordonanțe prin mandatul judecătoresc.

Referințe bibliografice:

1. Cauza Freitas Rangel c. Portugaliei. Hotărârea CtEDO din 11.01.2022 [Citat la 19.10.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-221362>.

2. Cauza Guțu c. Moldovei. Par. 66. Hotărârea CtEDO din 07.06.2007 [Citat la 24.10.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-112840>.

3. Cauza Keegan c. Marii Britanii. Hotărârea CtEDO din 18.07.2006 [Citat la 25.10.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-112840>.

4. Cauza Kent Pharmaceuticals Limited și alții c. Marii Britanii. Hotărârea CtEDO din 11. 10. 2005 [Citat la 25.10.2023]. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-112840>.

5. Convenția Europeană pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, adoptată la Roma la 4 noiembrie 1950 (ratificată prin Hotărârea Parlamentului RM nr. 1298-XIII din 24.07.1997). În: Tratatate internaționale (ediția oficială). Vol. I. Chișinău, 1998. 388 p.

6. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 1 din 12.08.1994.

7. Cod de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122 din 14.03.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 104-110 din 07.06.2003.

8. DOLEA Igor, ROMAN Dumitru, SEDLEȚCHI Iurie ș.a. Drept procesual penal. Ediția I. Chișinău: Cartier (F.E.-P. „Tipografia Centrală”), 2005. 960 p. ISBN 9975-79-343-6.

9. Legea nr. 245 din 31.07.2023 pentru modificarea unor acte normative (modificarea Codului de procedură penală și a Codului contravențional). În: Monitorul Oficial nr. 325-327, art. 579 din 22.08.2023.

10. OSTAVCIUC Dinu. Principiile procesului penal. Monografie. Chișinău: S. n., 2022. 719 p. ISBN 978-9975-135-64-1.

11. POALELUNGI Mihai, DOLEA Igor, VÎZDOAGĂ Tatiana. Manualul Judecătorului pentru cauze penale. Chișinău: Î.S. F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2013. 1192 p. ISBN 978-9975-53-231-0. 343+341.6(082).